

MUNI
MED

Multikulturní ošetrovatelství

PhDr. Natália Beharková, Ph.D.

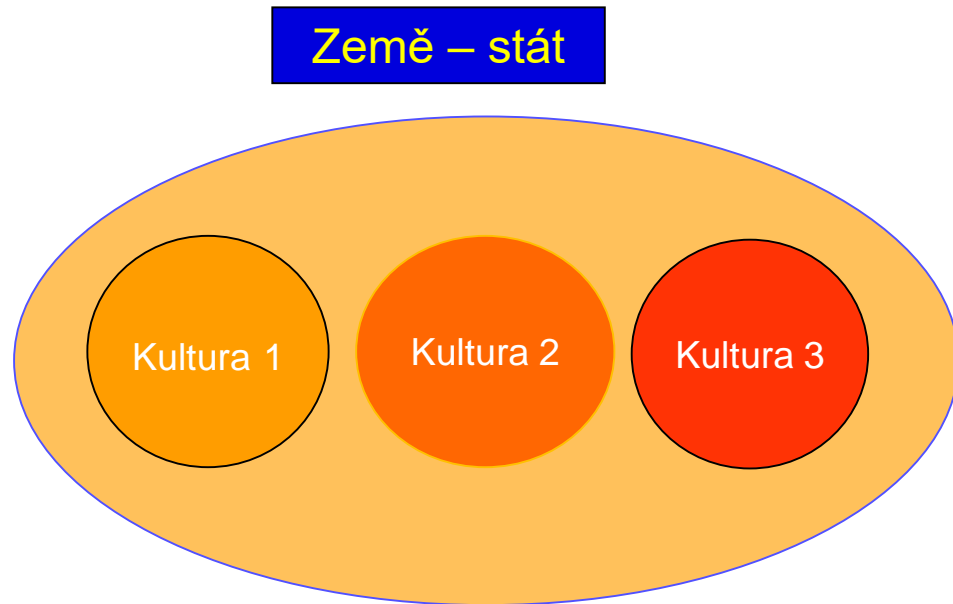
Osnova přednášky

- Multi/transkulturní historický kontext v ČR
- Péče o P/K v transkulturním pojetí
- Specifika komunikace
- Vybrané etnické, národnostní a náboženské skupiny – základní charakteristika a specifika péče ve zdravotnictví

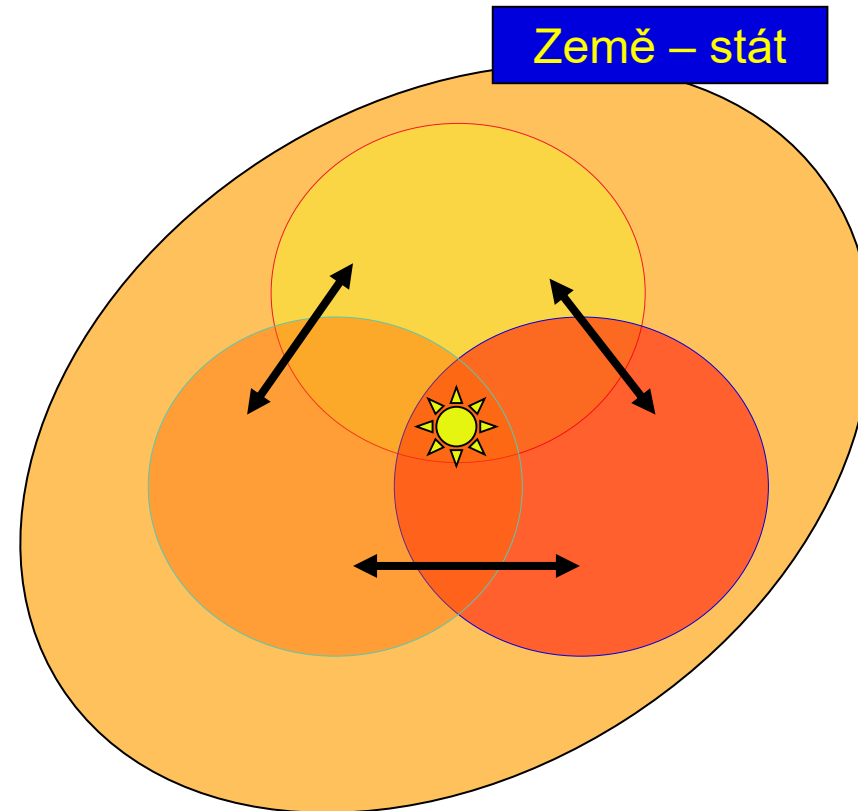
Doporučená literatura

- IVANOVÁ, Kateřina, Lenka ŠPIRUDOVÁ a Jana KUTNOHORSKÁ. *Multikulturní ošetřovatelství 1*. 1. vyd. Praha: Grada, 2005. 248 s. ISBN 8024712121
- RYŠLINKOVÁ, Markéta. *Česká sestra v arabském světě : multikulturní ošetřovatelství v praxi*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009. 123 s. ISBN 9788024728568
- HÁJEK, Marcel a Charif BAHBOUH. *Muslimský pacient : principy diagnostiky, terapie a komunikace : manuál o zásadách medicínského přístupu pro české či slovenské lékaře a zdravotníky praktikující v zemích islámu*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2016. 199 stran. ISBN 9788024756318
- ŠPIRUDOVÁ, Lenka. *Multikulturní ošetřovatelství 2*. 1. vyd. Praha: Grada, 2006. 248 s. ISBN 802471213X
- KUTNOHORSKÁ, Jana. *Multikulturní ošetřovatelství pro praxi*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2013. 160 s. ISBN 9788024744131

Multikulturní

Transkulturní

Zobrazení pojmu „multikulturalismus“

(Domening, 2001, Legeewie, 1991)

Fáze kulturního šoku

- termín pro popsání pocitů dezorientace a stresu, jež prožívají lidé vstupující do neznámého kulturního prostředí
- je způsoben nečekanými nebo překvapujícími zjištěními, která jsou vyvolána kontaktem s cizí a neznámou kulturou

Fascinace – novou kulturou a novými lidmi.

Krize – vznikající problémy se stupňují, život v jiné kultuře se stává být složitý.

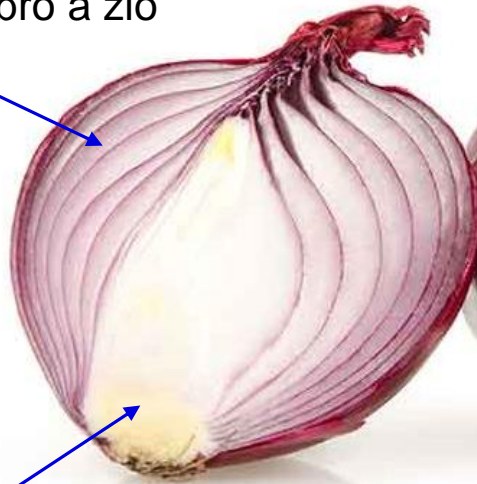
Poznání – učení se komunikace a poznávání pravidel nové kultury.

Přizpůsobení se – člověk se opět těší z nové kultury a váží si ji.

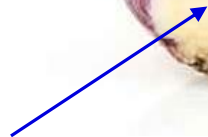
Kultura a její význam

- nezbytná součást lidského života
- souhrn názorů, přesvědčení a praktik, kt. šíří sami lidi a kt. přecházejí z jedné generace na druhou.

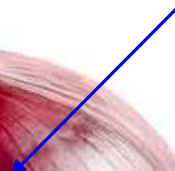
Normy a hodnoty, dobro a zlo

Základní hodnoty, otázky existence

Kulturní produkty: řeč, výživa, oblékání, architektura

Antropologické dělení:

Materiální - objekty (oblečení, umění, religiozní předměty) a způsoby jejich použití

Nemateriální - (duchovní)-
souhrn přesvědčení, zvyk, jazyk...

Stereotyp

- neměnný soubor představ o člověku nebo skupině lidí, který významně ovlivňuje vnímání, hodnocení i postoje vůči nim.
- špatné V nedostat. info

- všichni účetní jsou nudní
- úředníci jsou neochotní
- peníze jsou zlé
- Japonské automobily jsou nejvyšší kvality
- Židé jsou nejvíce mazaní
- Briti, Francouzi ...

Jak se zbavit stereotypů?

- udělat si vlastní názor
- změnit obvyklý pohled na svět
- vyhnout se rychlým soudům a posuzování
- zamyslet se: Je to vskutku pravda?

Stereotyp padoucha
<https://cs.wikipedia.org/wiki/Stereotyp>

Předsudek

- zakořeněný úsudek/názor, kt. **není založen na spolehlivém poznání, ale na pouhém mínění či předpokladu**, obvykle vychází z neoprávněného zobecnění nebo jiného zjednodušení zkušenosti;
- **znamená smýšlet o ostatních špatně bez náležitého opodstatnění**;
- předpojatost/názorová strnulost, kt. je charakteristická **emočně nabitým a kriticky nezhodnoceným úsudkem a následně plynoucího postoje jedince či skupin**.
Z hlediska zaměření lze předsudky dělit na pro a proti;
- postoje a názory, kt. si osvojujeme nenápadně pod vlivem okolí V převzato od „authority“

Předsudek

Pozitivní

- Lepší charakter mají osoby s vyšší inteligencí.
- Lidé s vráskami kolem očí jsou veselé povahy.

Negativní

- Ženy neumí zaparkovat.
- Ženy mají nižší inteligenci než muži.
- Muži nejsou schopni dělat dvě věci naráz.

Legislativní rámec

- Zákon č. **68/1965 Sb.**, *o pobytu cizinců* na území ČSSR (platný do 30. 9. 1992, poté byl nahrazen zákonem č. 123/1992 Sb., *o pobytu cizinců na území ČSFR* s platností od 1. 10. 1992 až do 1. 1. 2000).
- Po rozpadu ČSFR byl zákon převzat do české Sbírky zákonů. Od 1. 1. 2000 byl původní zákon nahrazen Zákonem č. **326/1999 Sb.**, *o pobytu cizinců* (zákon byl upraven několika novelami, aby byla zajištěna kompatibilita legislativy ČR a EU, tč. Sb. Zákonů 224/2011). **Zákon č. 176/2019 Sb.** *Zákon, kterým se mění zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony*
- [Zákon č. 221/2003 Sb., o dočasné ochraně cizinců, ve znění pozdějších předpisů](#)
- [Vyhláška č. 328/2015 Sb., kterou se provádí zákon o azylu a zákon o dočasné ochraně cizinců](#)
- Samotná azylová problematika se začala výrazně řešit v bývalém Československu až po roce 1989.

Multi/transkulturní historický kontext v ČR

- 1989 otevření hranic ČSSR
- Migrace obyvatelstva
- Eurointegrace
- Integrace cizinců nejen z třetích zemích

Etnické klima – postoje a představy české společnosti o soužití s etnickými komunitami (Gabal, I. 1999, sociolog)

- odmítavé stanovisko k cizincům (xenofobie, nárůst kriminality...)
- diferencovaný postoj k národnosti a rase (preferenze Slováci, Němci, Francouzi... & Rusi, Ukrajinci, Asiati, Araby a Romové)
- asimilace

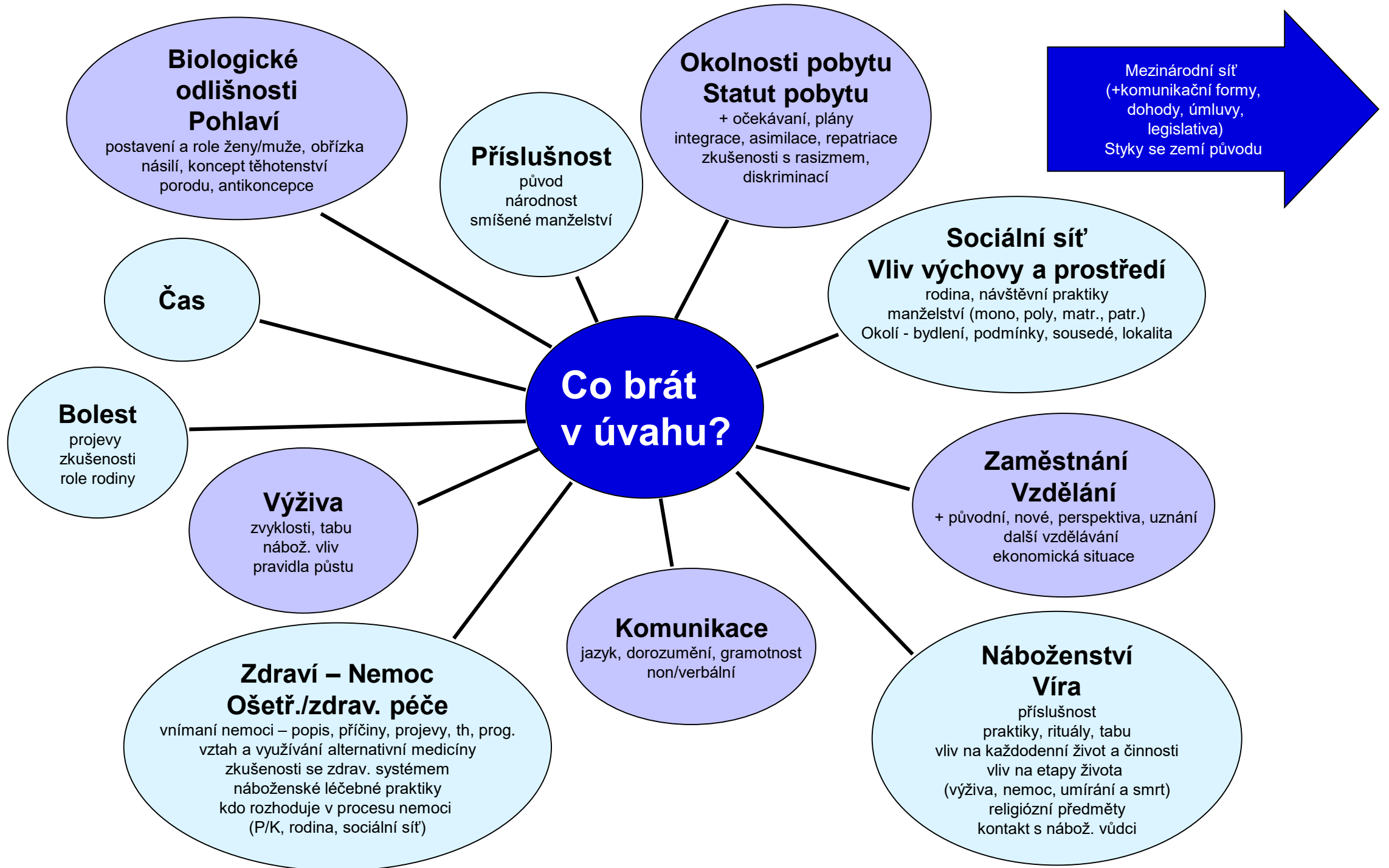
Východiska transkulturního aspektu ve zdravotnictví

- Deklarace lidských práv a svobod
- Mezinárodní a Evropské úmluvy (OSN, EU, WHO...)
- Zákony dané země
- Etické principy a kodexy
- Práva P/K
- Holistické pojetí

Evropská porada SZO o právech pacientů (Amsterdam, 28.-30.3.1994) dokument

Principy práv pacientů v Evropě: Všeobecný rámec

- o.i. na několika místech zdůrazněno – při poskytování zdravotnické péče *musíme respektovat kulturu pacienta*.
- ... *Každý má právo*, aby byly respektovány jeho morální a kulturní hodnoty, náboženské a filozofické přesvědčení
- ... *Informace* se musí pacientovi podávat způsobem vhodným pro jeho možnost pochopit ji, je nutné omezit na minimum technickou terminologii. Když pacient neovládá jazyk, v němž se s ním komunikuje, je třeba zajistit vhodnou interpretaci (překlad)
- ... Pacienti mají právo, aby se s nimi zacházelo *důstojně* ve vztahu k jejich diagnóze, léčbě a ošetření, a to při respektování jejich kultury a žebříčku hodnot.

Komunikace v transkulturním pojetí

- v cizím prostředí jsme vnímavější na řadu podnětu!!! – nonverbální K.
- ve stresu je komunikace obtížnější – mateřský jazyk

Bariéry v komunikaci

- jazykové rozdíly, možné předsudky a stereotypy na obou stranách
  - nedostatečná osobní zkušenost ZP s cizí kulturou
  - hodnotová orientace, vnímání zdraví a nemoci
  - způsob vyjadřování se a prezentace potíží
  - obtížné zhodnocení P/K bolesti, strachu, dyskomfortu, únavy ...
  - nedostatečná schopnost ZP ovlivnit P/K v komunikaci (uklidnění...)
-
- Čas – vyhnout se kontaktu s cizincem anebo „*záležitost vybavit co nejrychleji*“

Komunikace v transkulturním pojetí

- v jakém jazyce P/K komunikuje
- představit se P/K a objasnit naši pozici
- domluvit se s P/K na způsobu oslovení – zápis do dokumentace + objasnění skladby jména, užívání titulu
  - Tvorba jména, užívání titulů?
  - Množství zdvořilostních frází na začátku komunikace? Rituály a konvence, které kom. doprovázejí?
  - S kým hovořit?
  - Smí se říkat pravda?
  - Jaký význam má v dané kultuře nonverbální komunikace?
- služby tlumočnicka, nebo člena rodiny, který bude překládat
- alternativní způsob K. – slovník, tužka a papír, demonstrace, gesta, piktogramy,
komunikační pas, překladač (translator přes internet, hlasový překladač např. Langie atp)
internet MZ ČR komunikační karty <https://www.mzcr.cz/komunikacni-karty-pro-pacienty-cizince-a-zdravotniky/>
aplikace REBO <http://rebo.rebomedic.cz/translation>

Doporučení pro K. s cizincem

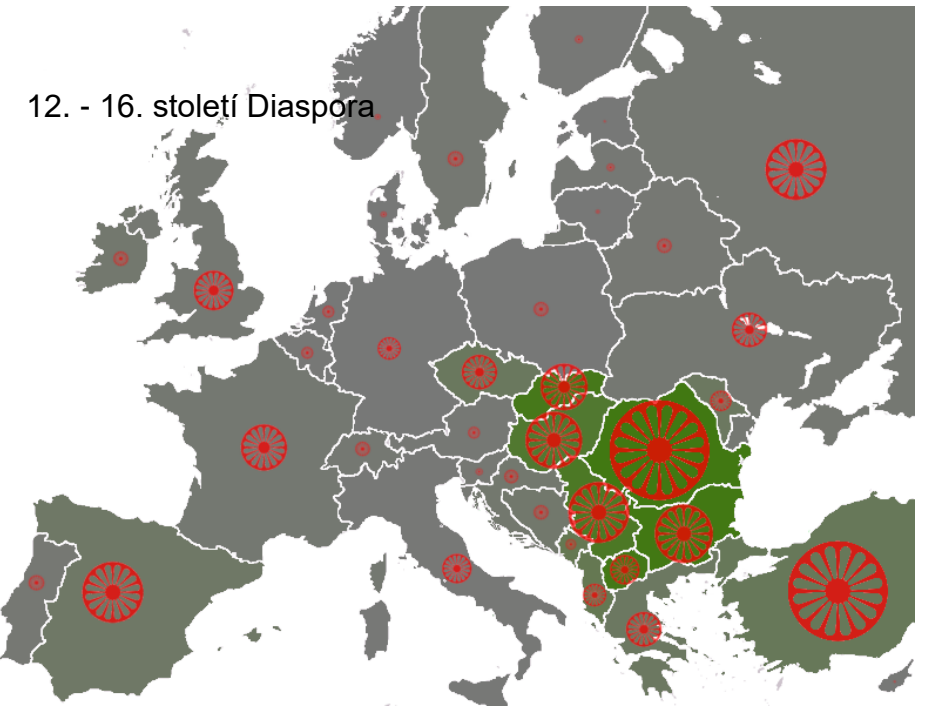
- mluvit pomalu, srozumitelně, výstižně (jednoduché věty)
- přiměřený tón hlasu – nezvyšovat hlas
- vnímat nonverbální projevy P/K

- nechat prostor na vyjádření (pokud není jasné, co chtěl cizinec říct)

- uplatňovat zásady th. komunikace (empatie, aktivní naslouchání, zájem, snaha pochopit P/K problém)
- upozornit cizince na shody a rozdíly v jeho a ve vašem stanovisku k problému, diskuse a vyjasnění problému, kompromis na obou stranách s ohledem na dodržování Th režimu

- nepoužívat – zdravotnický slang, odbornou terminologii
- poskytovat písemné informace - datum pro cizince 1. 12. 2020 a ne 1. prosince

- **zpětná vazba**

- častý kontakt s příslušníky jedné a téže skupiny – vhodné naučit se v jejich jazyce pozdrav +
mít k dispozici základní fráze

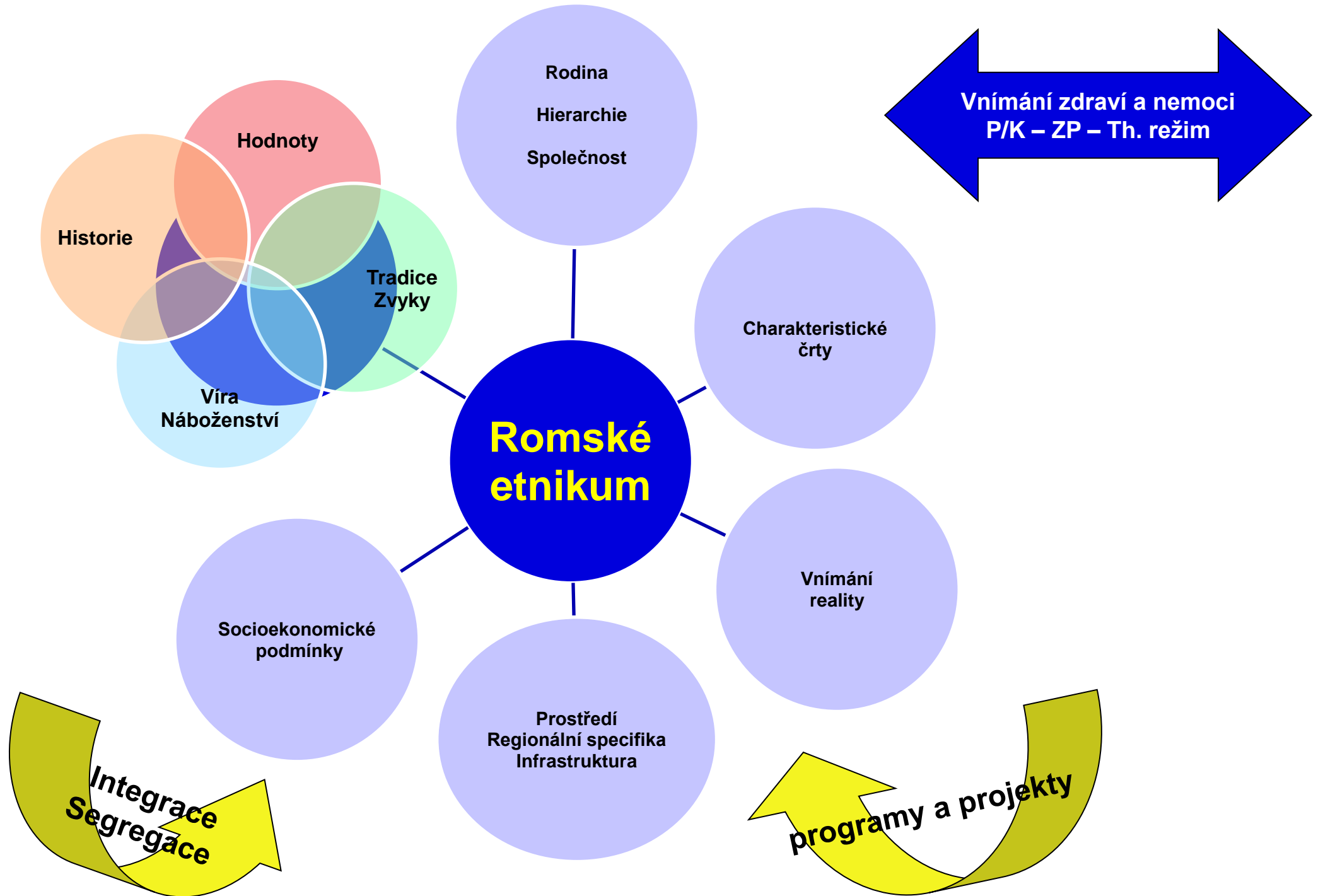
- Pokud pacient prohlásí, že **rozumí informacím**, které mu podává ošetřující lékař, nebo jiný pověřený zdravotnický pracovník, ač jde o cizince, případně že rozumí i písemným dokumentům, které podepisuje, je třeba tuto skutečnost *uvést do jeho zdravotnické dokumentace a byť jde o cizince, není nutno zajišťovat služby* tlumočnicka.
- Pokud pacient prohlásí, že **nerozumí informacím**, které má podepsat, ani informacím, které jsou mu sdělovány, a žádá přítomnost tlumočnicka a nejde o neodkladné zdravotní služby, *zajistí mu příslušný zdravotnický pracovník* přítomnost tlumočnicka. Služby tlumočnicka *nejsou hrazeny ze zdravotního pojištění*, ani je nehradí poskytovatel a je povinností pacienta, který si tyto služby objednal, dohodnout se s příslušným tlumočnickem na jejich úhradě a tyto služby hradit.
- Pokud pacient prohlásí, že si přeje, aby rozhovor i písemný text tlumočila **jiná osoba**, která není tlumočnickem, ale rozumí jak jazyku pacienta, tak českému jazyku, je třeba tuto skutečnost **zaznamenat do zdravotnické dokumentace** a tlumočení řeči i psaného textu může provést tato pacientem určená osoba, byť není tlumočnickem.

Romské etnikum

Život věčných poutníků po zelené zemi pod blankytnou oblohou.

Rizika

- minimální úroveň vzdělání;
- nedostatečná motivace ke vzdělání;
- minimální možnosti uplatnění se na trhu práce;
- segregace ...

- nevyhovující životní styl a způsob stravování;
- nedostatečný hygienický standard;
- zvýšené riziko infekcí a chorob;
- abúzy a narůstající riziko závislosti;
- včasný pohlavní život ...

- smíření s osudem, fatalizmu, nedostatek úsilí, nechť pomoc si sám
- nedostatek smyslu pro budoucnost, přílišné zaujetí přítomností a nekritické hodnocení minulosti
- temperamentní, emotivní, urážliví ...
- „**magerdo**“ - vyloučení z komunity
- postavení muže a ženy, těhotná žena, děti

Romské etnikum ve zdravotnictví

- vyhnout se předsudkům a stereotypům vůči romskému etniku
- obeznámit se se základními specifiky, hodnotami, způsobem života a kulturou Romů
- může být někdy problematická jednak ze strany samotného P/K, tak i ze strany jeho rodiny a návštěv

Základní doporučení:

- hovořit jasně, stručně, konkrétně, bez ironie, s „hlavou rodiny“
- domluvit se na pravidlech sdělování informací, návštěvách ...
- efektivně využívat verbální i neverbální komunikaci, „vysílat“ pozitivní signál
- trpělivost, opakování, důslednost, respekt vůči individualitě každého jedince
- neočekávat okamžité výsledky
- edukace

<https://www.youtube.com/watch?v=cs5jwrQ3isU>

Vietnamci v ČR

- 50. léta minulého století – smlouvy o rozvojové pomoci (učni, stážisté, dělníci a studenti)
- cca od poloviny devadesátých let 20. století počet Vietnamců v ČR neustále stoupá
- komunita – spíše uzavřená
- smysl ekonomických aktivit Vietnamců žijících v ČR:
  - *uživit rodinu na dobré úrovni,*
  - *finančně zabezpečit děti,*
  - *postarat se o rodiče, kteří zůstali ve Vietnamu.*
- patriarchální struktura **rodiny (vysoko ceněná hodnota)**, převážně rozšířená, respektuje se prvorozenectví (prvorozený syn dědí majetek), rozhoduje otec a pak syn
  - Muž – silný v krizi, vykonává těžké práce, živí rodinu, manželky jsou „podřízené“
  - Výchova dětí – důraz na úspěšnost a nezávislost,
    - úcta k rodičům, rodiče příliš nechválí
- introverti a stydliví (ženy)
- projevem dobrého chování Vietnamců je být i slušně oblečen – dospělí muži nenosí krátké kalhoty,
  - vietnamské ženy téměř nenosí sukně.

„Severní Vietnam je krutý aneb Balada Zpívající nudle“

- skladba jména v pořadí: **Příjmení, střední jméno a rodné jméno (! pozor, příjmení je vždy první)**

Většina vietnamských jmen se skládá z příjmení (první pozice)

Tran, Le, Vu, Ngo, Do, Hoang, Dao, Dang, Dugong, Dinh, Phu, Nhu, Hua, Cung, Hoa, Kim, Manh

- na druhé pozici je **střední** jméno slouží pro odlišení generace, pohlaví = spojovací slabika (může pomoci určit pohlaví osoby):

♀ pro označení ženy se používá Thi (báseň),

♂ pro označení muže Văn, Duc, Huu, Dinh, Xuan, Ngoc, Quang, Cong

- **poslední** jméno je **křestní** jméno:

♂ mužská jména – symbolizují žádoucí vlastnosti

Trung (Věrný), Khiem (skromný), Tot (dobrý), Tuan (hrdina), Dương – kladný, pozitivní, Trí – inteligence

♀ ženská jména – symbolizují něžnost, krásu, pojmenování rostlin

Nguyet (Luna), Lan (Orchidej), Cuc (Chryzantéma), Loan (fénix), Lieu (vrba), Suong (rosa), Hồng (růže), Ngọc (perla), Vân (mrak)

- Při vstupu do manželství žena příjmení manžela nepřijímá – ponechává si své rodové příjmení (dědí se z otcovy strany).
- **Seznam žáků v třídní knize je řazen podle jména**, nikoliv podle příjmení (omezený počet)

Specifika komunikace u Vietnamců

- Vietnamština – tónový jazyk (má 6 tónů), jednoslabičný
  - neexistuje tykání a vykání v podobě, jakou známe z českého jazyka
- víceslabičné slovo přebrané z jiných jazyků – rozdělují do slabik, zkracování českých slov (*např. smažený sýr - sí rán, pot – potraviny*)
- nejdřív se oslovují a zdraví pánové, potom dámy (Learn Vietnamese – Greetings <https://www.youtube.com/watch?v=5ufOgAOvS2Y>“)
- po úvodním pozdravu s Vietnamcem následuje téma zdraví a rodina

- Podání ruky a podání předmětu
- Ruce v bok – znamenají nesouhlas, naštvanost
- Ruce zkřížené na prsou – znak rozčílení
- Gesto přivolávající druhou osobu – dlaň vzhůru nadřazenost
- Nedávají průchod svým negativním emocím „*Kdo není schopen regulovat své city, pozbývá autority.*“
- „*Jak můžete ztratit tvář*“ (zvýšením hlasu, křikem, nepřípustná je otevřená kritika před kolektivem)
- Smrkání do kapesníku - směšné a neslušné

Specifika komunikace u Vietnamců

- **Úsměv** (! dyskomfort, nepříjemná situace, nepochopení slovního sdělení, žádosti apod.)
- **Doteky** (muž – žena)
- **Pohledy**

- Využívat služby tlumočnicka (*při „rodinném tlumočení“ pozor na citlivost tématu týkajících se pohlaví*)
- Bolest – nepřiznají, o léky nepožádají ze strachu z návyku a vedlejších účinků (nejdříve vyzkouší své „domácí léky“)

- Pokud P/K požádá o přítomnost člena rodiny – přizvat ho, závažnost stavu P/K je vhodné konzultovat s hlavou rodiny (*rodina často nechce, aby měl dotyčný stres*)

- Upřednostňují ranní sprchu, intimitu

Stravování

[VIETNAMSKÁ KUCHYNĚ > Stravování > Jídla | Severní Vietnam \(severni-vietnam.cz\)](#)

Stolování:

- znakem, že vám chutnalo je ušpinění ubrus (paličky) a na misce pár zrněk rýže
- mlaskání – uznání lahodnosti pokrmu
- řihání (nezatěžovat GIT vzduchem, kt. se tam při jídle dostal)
- jí se pomalu, při stolování se diskutuje
- polívka – na závěr pro doplnění tekutin a solí

Mezi jídly popíjejí zelený čaj (studená voda zpomaluje trávení 😊)

Stravování:

- rýže, drůbež, ryby
- jí minimální množství mléčných výrobků (střevní potíže)
- nic studeného ústy nepřijímají, pijí teplé čaje bez cukru a citronu
- když jsou nemocní - jedí hlavně rýžovou kaši, zeleninu a ovoce

Číňané v ČR

- 80. – 90. roky vycestování do USA a střední Evropy
- rodina - úcta vůči stáří, obdivují mládí
  - úzká: rodiče – dítě (1979 politika 1 dítě prefer. kluk, „4-2-1 problém.“)/děti, říjen 2015 povolení 2 děti)
  - členové si vzájemně radí, společně rozhodují; podíl jednotlivých členů rodiny na domácích pracích je ve srovnání s minulostí mnohem přiměřenější
- ekonomická migrace – příchod do ČR muž (děti většinou zůstávají v Č. - rodiče kladou důraz na čínské vzdělání a znalost č. kultury), cca 46 % podnikatelé, 39 % zaměstnanci, 8 % studenti
- znalost Čj – dospělým chybí motivace a čas, mladí preferují Aj a Nj (budoucnost – uplatní znalosti při návratu/odchodu dále do ciziny)
- náboženství – buddhismus, taoismus, konfucianismus, křesťanství, islám

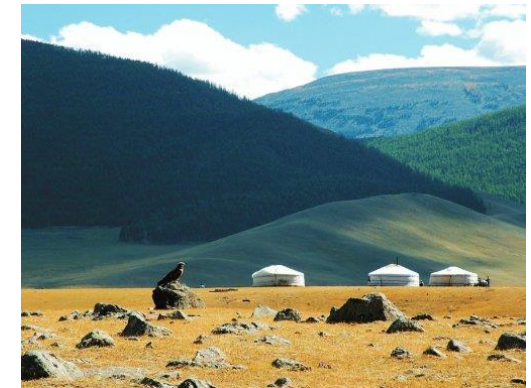
Mongolská komunita

- nedochvilnost; vhodná doba až po 10. hodině ranní ☺
- jazyková bariéra; způsob dorozumívání – angličtina, ruština
- **zdraví** je vysoce ceněná hodnota
- soudržnost rodiny (návštěvy komunity o kom vědí), „příbuzenská“ pouta (narozeny na stejném místě)
- výchova v rodině – přísnost, poslušnost ale laskavost
- respektují th. režim, ukáznění (rychle se uzdravit a pracovat)
- emoce nevyjadřují
- strava – bez výrazného omezení, preferují konzumaci masa, odpor k omáčkám (rajská)
čaj, máslo a sůl (prevence dehydratace) vychutnávají mlčky;
- posouzení v OP – intimní údaje bez problémů
- náboženství 94 % buddhisté, zbylé Islám aj. ovlivněny Ruskem a Čínou

Dostupné z:

<http://www.mojamongolia.com/jurta-idealny-dom-w-klimacie-kontynentalnym/>

Ukrajinci

- ukáznění, bez speciálních požadavků, emocionálně se příliš neprojevují
- dodržují th režim
- největší problém jazyková bariéra (zpětná vazba, zda porozuměl poskytnutým info)
- pojištění a i/legální pobyt
- vysokoškolsky vzdělaní Ukrajinci – uplatnění se na trhu práce v ČR

Ukrajinská kuchyně:

- obilné i bramborové těsto, slunečnice, zelí, řepa
- mleté maso, ryby

Dostupné z:
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Ukrajina>

pelmeně

varenyky

boršč

Rusové

Komunikace: ujasnit způsob oslovení

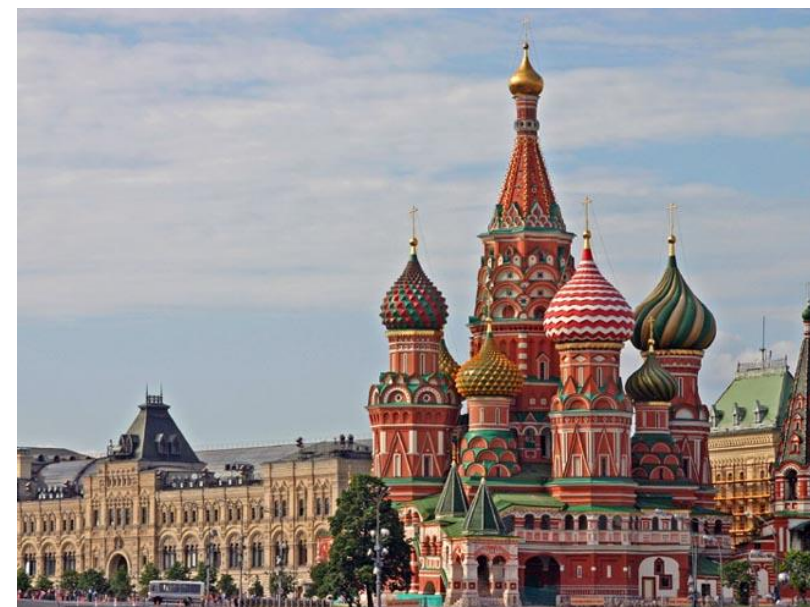
- „otčestvo“, tituly v běžném kontaktu nepoužívají, správně „*docent Ivan Sergej Petrov*“
- pán, paní se nepoužívá
- ženy si nepodávají při setkávání ruce, stačí pokývnutí hlavou i při setkání s mužem,
- při setkání není nutné usmívat se - není projevem antipatie

Náboženství – Ruská pravoslavná církev

- nedodržování času a termínu, vše jen orientačně
- nezvyklí dlouhodobě plánovat svůj život
- rádi obdarovávají blízké a přátelé

Stravování

- maso a obiloviny, jídlo podávají nerozporcované v mísách a každý si nabere sám, chléb na stole, do kolébky novorozenci, zemřelému...

Zdroje pro doplnění informací

- Krajské sdružení Číňanů žijících v ČR

<http://www.asianstyle.cz/zajimavosti/922-krajanske-sdruzeni-cinanu-zijicich-v-cr>

[Čínsky.com](http://www.cinsky.com)

<http://www.cinsky.com/page/cz/7/odkazy/>

- **Česko-vietnamská společnost** <https://www.cvs-praha.cz/>
- **MIGRACE ONLINE** <https://migraceonline.cz/>

Islám = „oddat se“; „podřídít se“ „Odevzdat se do Boží vůle.“

odvozené od slovního základu „silm“=„mír“.

Muslim = „Ten kdo se podřizuje vůli Alláha.“

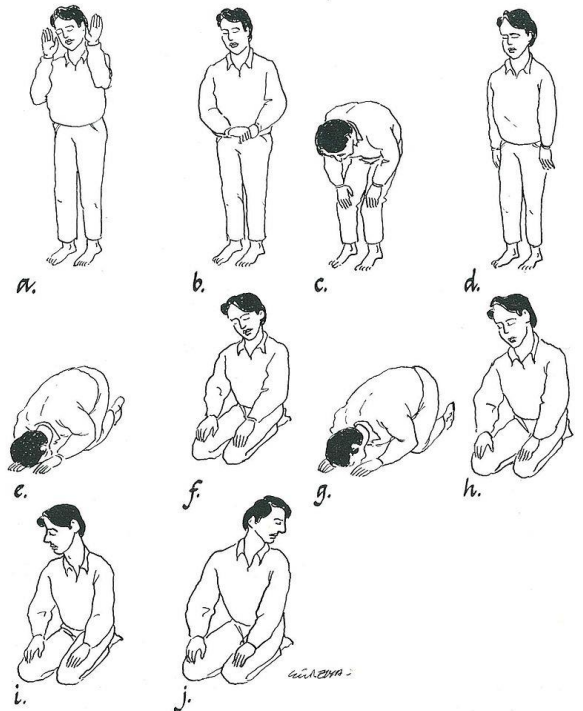
Pět pilířů:

- Vyznání víry (Šaháda)
- Povinné modlitby (Salát)
- Půst v měsíci ramadánu (Sawm)
- Daně chudým (Zakát)
2,5 % čistých ročních zisků, uzákoněné odvody ve prospěch chudých a potřebných
- Pouť do Mekky (Hadždž)

„Lá iláha illálláhi wa Muhammadun rasúlláhi“

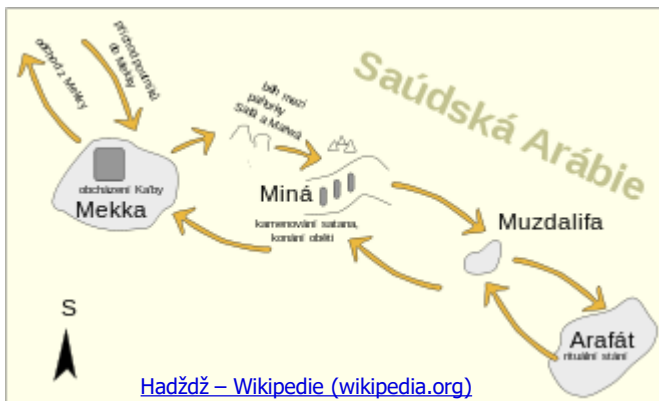
Vyznávám, že:

„Není božstva kromě Boha a Muhammad je posel Boží“

Súra 2:43

„Dodržujte modlitbu,
rozdávejte almužnu a sklánějte
se s těmi, kdož se sklánějí!“

Od narození do smrti

Narození

- všechny děti – Alláhův dar; šaháda, cukr nebo datle (*naděje – štědrý člověk se sladkou povahou*)
- 7. den oholení hlavičky a vyvážení zlatem/stříbrem (dar chudým) současně dítě dostává jméno
- **obřízka** 7. – 40. den po narození/dle zdr. stavu v 7letech
"Pět činů náleží k fitra: obřízka, odstraňování ochlupení na intimních místech, stříhání nehtů, odstraňování ochlupení v podpaží a zastříhování kníru."
- infibulace *"Neobřezávej krutě, tak je to lepší pro ženu a žádoucnější pro jejího manžela."* – 2jí vyklad = úplný zákaz ženské obřízky V příkaz, aby probíhala co nejmírnějším způsobem (Zdroj: http://www.religioustolerance.org/fem_cirm.htm)

Výchova dětí – dítě → střed zájmu celé rodiny, náboženská výchova

Manželství

- výběr partnera pro ženu – záležitostí jejího otce a strýců, ženich nebo jeho otec zaplatí věno (důležitá pojistka pro nevěstu) při svatebním obřadu (manžel a zákonný zástupce manželky, vždy příbuzný M) se podepisuje svatební smlouva
- polygynie *„přirozeností ženy je touha po jediném muži, naproti tomu přirozeností muže je touha po několika ženách - islám tedy přihlíží těmto lidským přirozenostem a respektuje je na rozdíl od křesťanství“*
- nesmí uzavřít Ž muslimka s nemuslimem, ale muslim se může oženit s nemuslimskou
- muž může ženě omezit nebo úplně zakázat vycházet z domu i stýkat se s jejími příbuznými

Tchýně (matka partnera) – má právo zasahovat do výchovy dětí, do vztahu muže a ženy a disponovat ženinou pracovní silou

Senioři

Umírající – odříkává šahádu, blízký čtou pasáže z Koránu

Smrt

- rituální omytí (2-3 lidé, intimní partie zahaleny po celou dobu neprůhlednou látkou), omyté tělo se navoní
- muslimové věří ve vzkříšení těla a život po smrti, zákaz kremace

zemře-li muslim na klinice – vhodný prostor (náboženský obřad omytí mrtvého těla a modlitby nad ním)

Pohřební roucho – trojitý lněný rubáš

- výjimka u mučedníků (pochování v tom, jak zemřeli, bez omytí, aby byly viditelné důkazy jejich hrdinství)
- Ž – zahaleny do dlouhého pláště (burka)

Hrob

- jednoduchý, bez kamenné obruby, příkrovu, svíček nebo květinové výzdoby
- prostá stéla, na kterou je vyryto nebožtíkovo jméno nebo některá ze súr
- možno použít pouze jednou, **orientován směrem k Mekce** a **pohřeb musí být proveden v den smrti (bez rakve, kde je to povoleno, v ČR respektují pohřbívání v rakvi), vyčleněná místa, popř. neveřejná pohřebiště (zdroj: [\[Pohřebiště\]](#) ([pohrebiste.cz](#)))**

Pitva

považována muslimy za formu rituálního znečištění

- tradičně zakázána (znovuvzkříšení= tělo nesmí být porušeno)
- povolena – zjištění příčiny smrti, pokud to nařizují zákony země

Fotograf: Třebíč, muslimská osídlená část - Nejvyšším jménem pochovaného je Muhammad nebo Mohammad z lety k proroku - ulámu [Pohřebiště] (pohrebiste.cz)

Stravování

- pohostinný, hostovi je v kteroukoliv denní i noční hodinu nabídnutá domácí strava, jejím odmítnutím by jsme urazili hostitele
- stoluje celá rodina, i v nemocnici chtějí zabránit, aby nemocný nemusel jíst sám (někdy jsou pro P/K tyto návštěvy unavující, ale bylo by nezdvořilé je odmítnout)

Zakázané potraviny (**harám**)

- vepřové maso a všechny výrobky včetně sádla a pokrmů připravených na sádle,
- maso zvířete zabitého neznámým způsobem, nebo které ještě obsahuje krev, nebo pošlo samo a nebylo poraženo,
- zvíře poraženo jiným než Alláhovým jménem.

- alkoholické nápoje, drinky a pokrmy s alkoholem (nevhodné i léky s obsahem alkoholu)

- vyhýbají se mletému masu

- ryby, které mají šupiny, humry a garnáty
- přednost masu drůbežím a hovězím

Islámský kalendář je lunární – tzn. o 11 dní kratší než gregoriánský, islámský měsíc trvá 29/ 30 dní

Ramadan

- Mohammed obdržel první zjevení
- smysl – přiblížit se více k duchovní podstatě islámu
- zákaz jíst, pít, kouřit, mít sexuální styk
- osvobozeny – těhotné/kojící/menstruuující/šestinedělí ženy, nemocní lidé, lidé cestující na dlouhou vzdálenost, děti do doby puberty
- ukončení půstu svoláváním na večerní modlitbu – maghrib, první pokrm po skončení půstu – iftár (datle a voda/mléko)

Termíny Ramadánu 2021–2030

2021: 13. dubna - 12. května

2022: 3. dubna - 2. května

2023: 23. března - 21. dubna

2024: 11. března - 9. dubna

2025: 1. března - 30. března

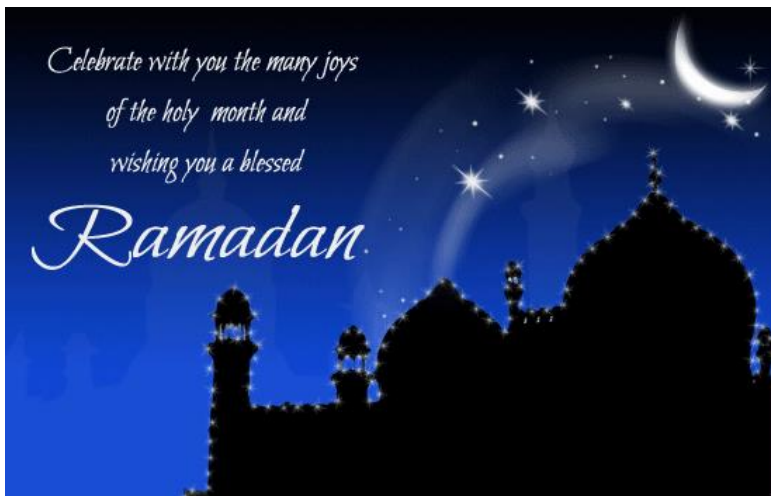
2026: 18. února - 19. března

2027: 8. února - 9. března

2028: 28. ledna - 26. února

2029: 16. ledna - 14. února

2030: 6. ledna - 4. února

Ramadán

když začíná, tak se otvírají brány nebes a brány pekla se zavírají. Démoni jsou v měsíci Ramadánu spoutáni.

HAPPY RAMADAN

ABDEST

Činnosti - **zavazující**, **doporučující**, **lhostejné**, **nežádoucí** a **zakázané**
(mytí rukou - před modlitbou povinnost,
zahájit mytí pravou rukou je doporučené,
bude-li použita studená V teplá voda je lhostejné,
cizímu je zakázáno se této vody dotknout)

Před vykonáním modlitby musí být člověk:

- v dobré tělesné pohodě
- ve stavu čistoty - je nezbytné omýt části těla, které jsou běžně vystaveny špíně nebo prachu/ smogu
- duševně zdravý a svéprávný
- relativně zralý a dosáhl již puberty, tedy obvykle kolem 14 let
- nepostižený vážnou nemocí
- ženy nesmějí mít menstruaci/ rodit/v šestinedělí.

Abdest je zrušen, jestliže:

- Dojde k vyměšování, např. moči, stolice, tělesných plynů apod.
- Dojde k výtoku krve nebo hnisu a podobných látek z kterékoli části těla.
- Dojde ke zvracení.
- Člověk usne.
- Dojde ke ztrátě rozumu požitím drogy nebo jakékoliv toxické látky.

Zdraví a nemoc

- Nemoc přichází na toho, kdo se nestará o své zdraví anebo je vystaven infekcím.
- Trápení – zkouška/test

*„Bůh dává či dovoluje některým lidem, aby se trápili, aby tak byla vy/zkoušena jejich trpělivost a vytrvalost.“
„Bůh někdy dává některým lidem trpět, aby tak vyzkoušel jiné, jak se k těmto (trpícím) zachovají.“*

- Věří, že utrpení v nemoci může napomoci k vykoupení hříchů.
- Modlitby, pokání a dobré skutky.
- respektují medicínský pokrok

Bolest

- Ortodoxní muslimové bolest spíše skrývají *„Odevzdat se do vůle Alláha.“*
- Onemocnění provázena bolestí jsou přijímaná jako úděl daný Vyšší mocí

PNP u muslimů

- jazyková a kulturní bariéra
- nedůvěra, ostych
- problém s členem posádky – ZP žena pro pacienta – není autorita
muž pro pacientku – „tabu“

Ošetření ženy lékařkou - doporučená činnost - vhodná pro ochranu důstojnosti, cudnosti a cti ženy

- upřednostňuje lékařku muslimku nebo nemuslimku

Ošetření ženy lékařem - v naléhavých případech (úraz, porod) má zdraví ženy přednost před ostatními ohledy

- dobrá reputace v léčení (*„Neměl by být žádný konflikt se svědomím, pokud si v případě potřeby žena vybere lépe kvalifikovaného mužského lékaře spíše, než lékařku s horší reputací.“*)

- problematická anamnéza a vyšetření/ošetření
  - rodinné a intimní problémy – zejména u osob opačného pohlaví
  - údaje – močení, stolice, výtok, zvracení, krvácení, těhotenství, rodinný stav a počet dětí
- zdlouhavá administrativa
- trpělivost, vysvětlení, takt a empatie

„Ten, kdo věří v Boha a v Poslední den, nesmí být sám se ženou bez přítomnosti mahrama (mužského blízkého příbuzného, za kterého se podle práva nemůže vdát), jinak bude jejich třetím společníkem Satan.“

Hospitalizace

Datum	Fadžr Úsvit	Šurúk Východ	Zuhr Poledne	Asr Odpoledne	Maghrib Západ	Iša Večer
17.5.20 21	03:37	05:04	12:54	16:59	20:34	22:01

<http://www.islamweb.cz/>

- samostatný pokoj – soukromí, návštěvy, rituály
- strava – výběrová, vegetariánská
- ústavní pyžamo – pocit zranitelnosti a nechránění (pokud lze - ponechat vlastní oblečení nebo jeho část, kterou považují za nezbytnou)
- žádnou věc či majetek nedávat na zem nebo v blízkosti bot nebo nohou – urážka

Modlitby:

- zproštěny povinnosti modlit se, ortodoxní muslimové chtějí vykonávat modlitby, postačí 3x
- prostor pro modlitbu – nerušené soukromí (vhodné poblíž vodovodu, neurčena na jiná účely)
- modlíci se muslim – projít mu za zády a nevšímat si ho (ne před ním- urážka)
- páteční modlitba – společná (Mošé), oddělené modlitby žen (dobrovolná modlitba) a mužů (povinná)
- Ramadán – půst (nic per os/parenterální podání, léky bez alkoholu, gtt do očí, uší, nosu + inj sc, im, iv, lokálně masti/pasty... lze aplikovat), modlitba

Specifika péče

Muž

- tabu – oblast mezi **pupkem** a **koleny**
- dle možnosti – vyšetření a ošetření personálem mužského pohlaví, zejména pokud jde o intimní péči

Žena

- tabu – **od krku až po kolena**, odhalovat jen nejnnutnější části těla
- péče o ženy je muži zakázána
- zajistit, aby se muslimská pacientka při žádných léčebných opatřeních nemusela zdržovat v jedné místnosti sama s cizím mužem
- neposílat na vyšetření muslimskou pacientku s mužem
- vysvětlit „hlavě“ rodiny, jaká opatření jsou nutná
- zjistit, která blízká osoba ženského pohlaví může být při ošetření přítomna

„Hippokratova přísaha“ v islámu

- znění založeno na křesťansko-židovské tradici
- přísaha pozměněna, aby vypovídala o učení muslimů - název **Praktická etika lékaře** (9. stol.) – popisuje zákonitosti související s etikou islámského lékařství
- Islámský kodex lékařské etiky – ustaven na 1. mezinárodní konferenci o islámské medicíně (Kuvajt, 1981)
- Obsahuje celkem 11 kapitol: *definice zdravotnické profese, charakteristika medicínské praxe, vztah mezi lékaři navzájem, vztah mezi lékařem a pacientem, profesní důvěryhodnost, lékařská povinnost v době války, lékařská odpovědnost, posvátnost lidského života, lékař a společnost, lékař a biotechnologický pokrok a lékařské vzdělávání.*

„Lékařům se doporučuje, aby si byli vědomi svých možností a nepřekračovali je. Jestliže je naprosto jasné, že život nemůže být obnoven a zachován, je zbytečné zachovávat vegetativní stav, případně používat všechny možné heroické prostředky k udržení stavu.

Lékař se snaží pomáhat v procesu života, ne bránit procesu umírání.

V žádném případě však lékař nesmí ukončit pacientův život jakýmkoli aktivním způsobem.“

Eutanázie

- Islám učí, že lidský život je posvátný, protože pochází od Boha.

„Nikomu není dovoleno vzít sobě nebo jinému život.“

Psychický stav osoby, která žádá o euthanasii, musí být považován za stav zoufalosti.

Nikdo kromě Boha nesmí smrt člověka ani oddalovat, ani urychlovat.“

„Nikdo nemá právo spáchat sebevraždu nebo v sebevraždě jinému napomáhat.“

Interrupce

- v islámu je plod považován za lidskou bytost cca po 120 dnech, kdy anděl spojil duši s vyvíjejícím se tělem
- někteří učenci tvrdí, že limitem pro lékařské přerušování těhotenství je 90 dní, a to za předpokladu, že se jedná o nutnost

„Stvoření každého z vás probíhá v lůně vaší matky z kapky semene ve 40 dnech, poté tu samou dobu existuje jako chuchvalec sražené krve, poté tu samou dobu jako kousek masa. Poté je seslán anděl, aby mu vdechl život.“

„...anděl vkládá do těla duši 120 dní po početí...“

...a zapíše čtyři rozhodnutí, které se týkají nové bytosti – majetek, který je mu určen pro tento svět, dobu jeho života, jeho dílo a jeho osud, šťastný nebo nešťastný.“ “

Prevence početí

- pouze v rodině s již jedním dítětem a souhlasem obou manželů – ochrana zdraví matky a dostatek času na výchovu dětí
- zákaz – ze strachu, že své děti neuživí, protože Alláh je zaopatří
- použitá metoda nesmí mít nepříznivý vliv na zdraví manželů
- dohoda mezi manželi

- coitus interruptus – povolen za předpokladu, že s ním žena souhlasí (souhlas nebyl vyžadován jen od otrokyně)

Infertilita

- souhlas s terapeutickými intervencemi, které jsou v souladu s islámským právem
- umělé oplodnění je možné pouze z vajíčka a spermie manželských partnerů
- není dovolena přítomnost cizího vajíčka, cizí spermie, cizího embrya nebo cizí dělohy
- pokud žena ovdoví nebo se rozvede, nemá právo na otěhotnění z manželových spermií (uchovávaných např. ve spermobance)

Transplantace

- dárcovství tkáně nebo orgánu k transplantaci se chápe jako akt milosrdenství
- nutný – informovaný souhlas dárce, ev. souhlas příbuzných

*„Aby ten, kdo oživí jednoho (člověka), byl posuzován, jako by oživil lidstvo veškeré“
(Súra 5.35).“*

Homosexualita

- Islám je proti homosexualitě

Péče o pacienty s AIDS

- Prevence v chování – žít sexuálním životem, který je v souladu s Boží vůlí
- Pokud člověk onemocní AIDS bez sexuálního kontaktu neporušil náboženská ustanovení

Judaizmus

- náboženství a kultura židovského národa
- Židé tradičně neoznačují judaismus jako náboženství, ale jako kulturu s vlastní historií, jazykem (hebrejštinou), zemí předků, liturgií, filozofií, souborem etických zásad a náboženských praktik
- Židovský národ sleduje stopy svých tří dávných praotců:
Abraháma (ranní modlitba),
jeho syna Izáka (polední)
jeho vnuka Jákoba (večerní)

Symbolizuje souhvězdí, pod kterým se čeká na Mesiáše,
a také šest pracovních dní kde střed znamená šabat.

Rituály

Manželství

- nesmí se konat počas šabatu a svátečných dní,
- svatební smlouva (stanovuje povinnosti muže, neobsahuje sliby ženy), svatební baldachým symbolizuje domov, kt. spolu pár zakládá, ženich rozbije pohár (připomenutí zničení jeruzalemského chrámu), tradiční začátek hostiny až po ztvrzení tělesným stykem
- 8. deň obrízka u novorozenců mužského pohlaví (fyzický znak, že se dítě podílí na boží zmluve), židovský Dr.= Mohel a 10 mužů, bez přítomnosti matky + vyhlášení jména
- udělení jména u dívek v synagoze –1. sobota po narození

Smrt – smutné, ale nevyhnutné završení dobrého života; při lůžku umírajícího pohřební bratrství mužů/žen (morální i rituální čistota; není potřeba rabína) zůstávají až do konce, pak rituální omytí (velká čest)

Muž – zahalen do talidu ve kt. se modlival, jednoduchá dřevěná rakev, hlava spočívá na půdě ze Svaté země

Rozdělení svátků a názvy měsíců

Svátky

biblické svátky vysoké	roš hašana, jom kipur
biblické svátky poutní	pesach, šavuot, sukot
historické svátky	chanuka, purim
moderní svátky	jam haactnaut, jom jerušalajim
postní dny	10. tevet, 17. tamuz, 9. av, 3. tišrí
ostatní	tu bišvat, lag baomer

Názvy měsíců

- 12 měsíců (jako i občanský),
- Tóra jména měsíců neuvádí, označuje je prostě: první měsíc, druhý měsíc atd.
- v průběhu babylónského vyhnanství – měsíce získaly svá současná jména
- 1. měsíc označuje Tóra ten, ve kterém vyšli Židé z Egypta, měsíc zrodu židovského národa = **nisan**, měsíc svátku pesach
- 12. měsíc, tzn. poslední = **adar** (když se vsouvá za adar třináctý = přestupný měsíc, umístí se na úplný závěr roku = tzv. adar šeni /druhý adar/)

Šabat

9 Nisan 5781

sedmý den v týdnu, věnovaný odpočinku a upuštění od pracovní a všední činnosti

„Pamatuj na den odpočinku, že ti má být svatý.

Šest dní budeš pracovat a dělat všechnu svou práci. Ale sedmý den je den odpočinku Hospodina, tvého Boha. Nebudeš dělat žádnou práci ani ty ani tvůj syn a tvá dcera ani tvůj otrok a tvá otrokyně ani tvé dobytče ani tvůj host, který žije v tvých branách.

V šesti dnech učinil Hospodin nebe i zemi a všechno, co je v nich, a sedmého dne odpočinul.

Proto požehnal Hospodin den odpočinku a oddělil jej jako svatý. “

Exodus 20:8-11

Květen

← 2021 →

5781

Neděle	Pondělí	Úterý	Středa	Čtvrtek	Pátek	Sobota
						19 Ijar Emor 1 šabat 21:03
20 Ijar 2	21 Ijar 3	22 Ijar 4	23 Ijar 5	24 Ijar 6	25 Ijar 7 šabat 20:00	26 Ijar Behar- bechukotaj 8 šabat 21:16
27 Ijar 9	28 Ijar Den Jeruzaléma 10	29 Ijar 11	1 Sivan Roš chodeš 12	2 Sivan 13	3 Sivan 14 šabat 20:10	4 Sivan Bamidbar 15 šabat 21:28
5 Sivan předvečer Šavuot 16	6 Sivan 1. den Šavuot 17	7 Sivan 2. den Šavuot 18	8 Sivan 19	9 Sivan 20	10 Sivan 21 šabat 20:19	11 Sivan Naso 22 šabat 21:39
12 Sivan 23	13 Sivan 24	14 Sivan 25	15 Sivan 26	16 Sivan 27	17 Sivan 28 šabat 20:27	18 Sivan Behaalotcha 29 šabat 21:49
19 Sivan 30	20 Sivan 31					

Zdroj: KALENDÁŘ <http://www.fzo.cz/judaismus/kalendar/>

V Toře jsou přesně definovány činnosti, kt. jsou zakázány v době Šabatu:

- Šabat musí být dodržován (Ex 31:12-17)
- Je zakázáno hoření, zapalování a rozdělávání ohně (Ex 35:3)
- Je zakázáno vaření a příprava jídla (Ex 16:23)
- Je zakázáno opouštět místo pobytu (Ex 16:29)
- Je zakázáno sbírání předmětů vně domu a vycházet ven za účelem vykonávat každodenní činnosti (Ex. 16:25-30 a Num 15:32-36)
- Je zakázáno orat a sklízet (Ex 34:21), zakázány jsou veškeré formy zemědělské činnosti (Neh 13:15)
- Zákaz orby a sklizení platí i za předpokladu, že způsobí vážné osobní či finanční ztráty, šabat musí být dodržován a není podstatné jak nevyhnutelné se činnosti zdají být.
- Je zakázáno nakupovat a prodávat na trhu (Neh 10:32)
- Je zakázáno přinášet výrobky na trh (Neh 13:15-22)
- Je zakázáno nosit těžké věci, dokonce i v případě že nejsou předmětem obchodu (Num 4:3 a Jer. 17:21-27)
- Je zakázáno odcházet kamkoliv za účelem zisku či práce, a to i v případě, že by jsme tam došli až po ukončení Šabatu (Is 58:13-14)
- Je zakázáno diskutovat o financích, obchodě či práci a dělat plány na všední dny (Is 58:13-1 a Amos 8:5)

Potravinové předpisy – KAŠRUT

- soubor stravovacích zvyků v judaismu
- vhodnost pokrmů a nápojů určuje Tóra
- kašrut – vyvozen z hygienických norem a z empirických zkušeností života na poušti

- **KÓŠER** = vhodné jídlo, či nápoj
- *Šochet* = řezníci

Vhodné košer potraviny:

- sudokopytníky, kteří přežvykují (hovězí, skopové, kozí, jelenovitý)
- drůbež (kuře, slepice, kachna, husa, krůta) a holoubata
- ryby jenom ty, které mají ploutve a šupiny
- zelenina, ovoce, zrní a ořechy

Nevhodné „Trejfe“ potraviny:

- všechna zvířata, která jsou Tórou zapovězená (masožravce, lichokopytníky – koně) a zvířata bez kopyt, plody moře, dravé a zakázané ptáky, vepře)
- nevela (zdechlina) = zvířata, která jsou košer, ale nebyla poražena rituálně vhodným způsobem

- přísný zákaz požívání krve (krev je připodobňována k duši a k životu), při porážce se musí krev odstranit – velká část vyteče během samotné porážky, pak se dá maso do vodní lázně, důkladné prosolení, odstraní se tím zbytky krve.

Zákaz

- konzumovat jakékoliv emulgátory či umělé konzervanty, protože chtějí jíst pouze podstatu potraviny či pokrmu a tyto doplňky představují zbytečnosti, které jsou v pokrmu navíc.

Potravinové předpisy - KAŠRUT

- maso a mléčné výrobky se musí připravovat odděleně jedny od druhých v nádobách vyhrazených pro tyto účely
"nevař kozla v mléce jeho matky"
- obecně platí, že masité jídlo je dovoleno jíst nejméně **půl hodiny po mléčném** (vypláchnutí úst vodou, zajedení chlebem), ale **mléčné až 3–6 hodin po masitém**, uvedené intervaly se mohou lišit podle zvyklostí v jednotlivých komunitách
- při hospitalizaci P/K je vhodné respektovat oddělení mléčných a masných výrobků
- přednesení modlitby před jídlem

Judaizmus - Zdraví a nemoc

- učí, že člověk nesmí být v nemoci a ve smrti opuštěn
- Židovský zákon vyžaduje vyhledávat **kvalifikovanou medicínskou péči**, mohou užívat léky, přijímat krev a vakcíny, provedení biopsie a amputace
- pouze při šabatě a v době hlavních židovských svátků, mohou odmítnout hospitalizaci, nebo lékařský zákrok, pokud nejsou z VI indikované
- ortodox. věří, že celé Bohem dané tělo se musí vrátit do země, nepřijatelné dárcovství transplantátů
- méně přísné skupiny – souhlas s pitvou za předpokladu, že nebudou odobrané části těla
- Tělo (i plodu) – rituální umytí v pohřeb. ústavu, po smrti co nejdříve pohřbívají, proti kremácii mají výhrady
- Th. přerušování těhotnosti – při ohrožení fyzického či psychického zdraví ženy, vasektomie nepovolena
- Důraz kladou na hygienu, zejména mytí rukou po probuzení ze spánku, toaletě... (sundat i prstene)

Judaismus hospitalizace a poskytování zdravotnické péče

- na specifika upozorní předem
- muže by měl ošetřovat muž, ženu žena.

V případě, že vyšetření nebo ošetření ženy musí poskytnout muž, je u výkonu přítomen manžel či jiný člen rodiny, jinak musí asistovat sestra nebo jiný člen zdravotnického personálu. Výjimka platí při ohrožení života.

MUNI
MED

Děkuji za pozornost.

Děkuji za pozornost.